

Monika Jarzębska
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku

DOCHODY NIEUJAWNIONE JAKO PRZEDMIOT OPODATKOWANIA PODATKIEM DOCHODOWYM OD OSÓB FIZYCZNYCH

„Unikanie podatków jest obecnie jedynym rodzajem działalności, który przynosi jeszcze jakieś dochody...”

Lord Keynes (1883-1946)

Streszczenie:

W polskim systemie prawa podatkowego opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych podlegają wszelkiego rodzaju dochody, chyba że znajdują się w katalogu wyłączeń spod jurysdykcji ustawy (art. 2 PDOFizU) lub w katalogu zwolnień przedmiotowych (art. 21 PDOFizU). Zatem podatek dochodowy wymierzany jest również od tzw. dochodów nieujawnionych, przy czym opodatkowanie tych dochodów cechuje nadzwyczajny, zastępczy i uzupełniający w stosunku do zasad ogólnych charakter. Nadzwyczajny dlatego, że jest to interwencja organów podatkowych w miejsce standardowej niewykonanej procedury samo wymiaru; Zastępczy dlatego, że zastępuje się procedurę samowymiaru, a ponadto stosuje się specjalny wzorzec dochodu. Opodatkowanie dochodu nieujawnionego po prostu uzupełnia podatek zapłacony od dochodu ujawnionego. Artykuł odpowiada na pytania: czym są dochody nieujawnione, i w jaki sposób ustala się ich wysokość czyli podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych, tj. podstawę opodatkowania, do której stosuje się sankcyjną stawkę podatku w wysokości 75%.

Słowa kluczowe: podatek dochodowy, dochody nieujawnione, uchylanie się od opodatkowania

Wprowadzenie

W literaturze *przedmiot opodatkowania* definiowany jest zazwyczaj jako sytuacja faktyczna lub prawna, z zaistnieniem której ustawodawca wiąże powstanie obowiązku podatkowego [Brzeziński, 1999], przy czym sytuacja faktyczna

lub prawna rozumiana może być statycznie, a więc jako stan niezmienny (np. posiadanie nieruchomości), bądź dynamicznie, a więc jako czynność zmieniająca stan pierwotny (np. nabycie towaru, usługi). Przedmiotem podatku może być również zjawisko ekonomiczne, jeżeli rozważamy podatek jako kategorię ekonomiczną, a więc dochód, przychód, wydatek, które są w zasadzie skutkiem (wynikiem) podejmowanych przez podmiot podatkowy działań, faktycznych lub prawnych [Kulicki, 2003, s. 211]. Przedmiot podatku bywa rozmaicie definiowany. Najkrótsza i zarazem najprostsza definicja wskazuje, że przedmiotem podatku jest to, od czego podatek ten jest płacony.

Przechodząc na grunt podatku dochodowego od osób fizycznych należy odwołać się do ustawy o tymże podatku, która stanowi, że opodatkowaniu podatkiem dochodowym podlegają wszelkiego rodzaju dochody, z wyjątkiem dochodów wyłączonych od opodatkowania oraz dochodów zwolnionych od podatku. Ponadto, jeżeli podatnik uzyskuje dochody z więcej niż jednego źródła, przedmiotem opodatkowania jest – z pewnymi wyjątkami – suma dochodów ze wszystkich źródeł przychodów. Z kolei dochód to nadwyżka przychodów nad kosztami ich uzyskania. Godne uwagi jest, że pojęcie dochodu wiąże się ściśle z pewnym okresem, w ciągu którego podatnik go otrzymuje. Rzeczywisty dochód możemy poznać dopiero po upływie tego okresu, którym jest najczęściej rok gospodarczy [Głębiński, 1925, s. 289]. W literaturze przedwojennej podkreślano, że podatek o charakterze osobistym domaga się znajomości rzeczywistego czystego dochodu. Zdaniem R. Rybarskiego czysty dochód jest natomiast nadwyżką wartości osiągniętą w danym okresie po pokryciu kosztów jego uzyskania, zachowania i zabezpieczenia [Rybarski, 1935, s. 270]. Współcześnie przez dochód osób fizycznych można rozumieć strumień wpływających z różnych źródeł dóbr i usług (tzw. dochód w naturze) oraz kwot pieniężnych (dochód pieniężny). Dochód jest osiągany w wyniku wytwarzania dóbr i świadczenia usług, transferów bezzwrotnych (rent, emerytur), świadczenia pracy zarobkowej. Może także pochodzić z majątku lub kapitału oraz innych rodzajów działalności. Problem szerokiego ujęcia dochodu podatkowego ustawodawstwa poszczególnych państw rozwiązują poprzez wprowadzanie do katalogu źródeł przychodów niedookreślonej kategorii „dochodów różnych” czy też „dochodów innych”. Dzięki temu zabiegowi legislacyjnemu do przedmiotu podatku włącza się dochody niewymienione imiennie w ustawie podatkowej. Należy również uznać za prawdziwy pogląd T. Nędzyńskiego, iż z ekonomicznego punktu widzenia specyficzną formą dochodu, a ściślej dochodu w zastygłej lub nagromadzonej postaci jest majątek [Nędzyński, 1935, s. 335]. Jednakże przedmiot opodatkowania w konstrukcji opodatkowania dochodów nieujawnionych jest zupełnie odmienny od przedmiotu opodatkowania ogólnego podatku dochodowego. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że w przypadku dochodów nieujawnionych nie ustala się kosztów uzyskania przychodów. Przychód nieznajdujący pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzący ze źródeł nieujawnionych w całości stanowi dochód i nie odejmuje się od niego kosztów uzyskania przychodu. Zatem czym są w istocie dochody nieujawnione i w jaki sposób ustala się ich wysokość?

1. Teoria dochodów nieujawnionych

Przepisy prawa podatkowego dotyczące opodatkowania dochodów nieujawnionych funkcjonują w polskim prawie począwszy od 1920 r. W okresie międzywojennym aktami prawa regulującymi tę kwestię była ustawa z dnia 16 lipca 1920 r. o państwowym podatku dochodowym i podatku majątkowym oraz ustawa z dnia 15 marca 1934 r. Ordynacja podatkowa.

Na podstawie treści art. 64 ustawy z dnia 16 lipca 1920 r., który stanowił, że „O ile komisja uzna dane, jakimi rozporządza, za niedostateczne do obliczenia wysokości dochodu, może ustalić ogólny dochód, podlegający podatkowi na podstawie zewnętrznych oznak, świadczących o wydatkach domowych i osobistych podatnika oraz o jego ogólnem ekonomicznem położeniu. Te oznaki zewnętrzne komisja powinna szczegółowo przytoczyć w swojej uchwale” oraz treści art. 98 par. 1 ustawy z dnia 15 marca 1934 r., tj. „Jeżeli przy wymiarze podatku dochodowego władza wymiarowa dojdzie do przekonania, że zebrany przez nią materiał faktyczny nie wystarcza do obliczenia ogólnego dochodu, podlegającego opodatkowaniu, może ustalić dochód płatnika na podstawie zewnętrznych znamion, świadczących o jego położeniu ekonomicznym. Przy tej ocenie powinny być brane pod uwagę w szczególności jego wydatki domowe i osobiste oraz stosunek ich do jego znanych źródeł dochodu” – wnioskujemy, iż konstrukcja opodatkowania dochodów nieujawnionych związana była z oszacowaniem podstawy opodatkowania [Izba Skarbową w Warszawie, 2007]. Na gruncie powołanych przepisów NTA wydał szereg orzeczeń, które przyczyniły się do wyjaśnienia zarówno ich treści, jak też istoty konstrukcji opodatkowania dochodów nieujawnionych ustalanych na podstawie oznak zewnętrznych. Orzeczenia te i wynikająca z nich interpretacja mają uniwersalny charakter. Bowiem zasady z nich wynikające, dotyczące ustalania dochodów na podstawie znamion zewnętrznych, przyczyniły się do ukształtowania kolejnych normatywnych rozwiązań ustalania i opodatkowania dochodów nieujawnionych. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że Trybunał ograniczył stosowanie omawianego sposobu wymiaru podatku wyłącznie do osób fizycznych [Wyrok NTA z dnia 22 stycznia 1930 r.]. W opinii Trybunału okoliczność, że podatnik udzielił niepełnych wyjaśnień na postawione mu pytania dotyczące wysokości dochodu z poszczególnych źródeł, nie uzasadnia jeszcze ustalenia ogólnego dochodu na podstawie zewnętrznych oznak [Wyrok NTA z 12 grudnia 1930 r.]. Również jeżeli podatnik nie złożył zeznania o dochodzie, nie stanowiło to wystarczającej podstawy ustalenia ogólnego dochodu na podstawie oznak zewnętrznych [Wyrok NTA z 18 marca 1934 r.]. Zastosowanie art. 64 było dopuszczalne dopiero po wyczerpaniu wszelkich sposobów ustalenia wysokości dochodu drogą wyjaśnienia i uzupełnienia zebranych materiałów [Wyrok NTA z 10 września 1929 r.]. Skorzystanie przez władzę skarbową z uprawnień omawianego przepisu, w przypadku wyczerpania wszelkich sposobów ustalenia wysokości dochodu drogą postępowania wyjaśniającego, na podstawie zebranych materiałów dowodowych, było zatem przedwczesne. Tym samym podkreślano priorytet ogólnych metod ustalania dochodu i wymiaru podatku przed metodą

opartą na znamionach zewnętrznych [Pietrasz, 2007]. Art. 64 brano pod uwagę, gdy władza podatkowa nie rozporządzała danymi dostatecznymi do obliczenia wysokości dochodu, a więc gdy źródła dochodów nie były władzy znane. W oparciu o omawiany przepis władza skarbową w drodze wnioskowania mogła dochodzić do konkluzji, że istnieje dysproporcja między dochodem, na jaki oznaki zewnętrzne wskazują, a cyfrą dochodu, jaka wynika z materiału władzy [Weinfeld, Głosa do wyroku NTA z dnia 4 maja 1932 r.]. Jak wynika z powyższego, Trybunał stał na stanowisku, iż określenie „ogólny dochód” oznaczało sumę dochodów ze wszystkich źródeł i było rzeczą jasną, że wnioski wysnute z oznak zewnętrznych odnosiły się do całości dochodu podatnika w pewnym okresie czasu [Wyrok NTA z 4 maja 1932 r.]. Natomiast oznaki zewnętrzne, o których mowa, to przede wszystkim znamiona świadczące o wydatkach domowych i osobistych podatnika albo członków jego rodziny, a w szczególności wydatki na mieszkanie, kształcenie dzieci, utrzymanie służby, nabycie nieruchomości, spłatę długów, złożenie gotówki w bankach, rozszerzenie przedsiębiorstwa [Wyrok NTA z 20 grudnia 1933 r.]. Art. 64 nie ograniczał władzy podatkowej do jego stosowania w wypadkach, kiedy zeznany dochód podatnika nie wystarczał na utrzymanie domu na danym poziomie, lecz mógł być stosowany także w wypadkach, kiedy ogólne położenie ekonomiczne podatnika lub świadczące o nim okoliczności, nasuwały przypuszczenia, że dochód, jakim podatnik rozporządzał, musiał płynąć z nieznanego źródła [Wyrok NTA z 28 marca 1933 r.]. Jednakże wysokość kwot wydatków podatnika nie mogła być dowolna, lecz musiała odpowiadać możliwościom w tym zakresie, co oznaczało, że należało je ustalać możliwie w ich faktycznej wysokości. Samo twierdzenie władzy wymiarowej o „dostatnim trybie życia” nie mogło być zatem uważane za dostateczne oznaki zewnętrzne, którymi uzasadniony winien być wymiar z art. 64 [Wyrok NTA z 29 maja 1933 r.]. Zewnętrzne oznaki, świadczące o wysokości wydatków osobistych, musiały być szczegółowo wymienione w decyzji wymiarowej [Wyrok NTA z 17 lutego 1927 r.]. Organy wymiarowe, ustalając dochód na podstawie oznak zewnętrznych, nie mogły poprzestać na ustalaniu wydatków podatnika, gdyż oznaczałoby to opodatkowanie wydatków, lecz musiały dążyć do tego, by nawiązać do jego dochodu i uchwycić go w sposób pośredni [Brużyk, Gutowski (red.), 1931]. Ustalając ogólny dochód, władza zobowiązana była odpowiednio uwzględnić fakt, iż podatnik miał także dochody ze znanych źródeł. Skoro bowiem ustalenie dochodu na podstawie tego przepisu polegało na tym, że ze stopy życiowej podatnika snuje się wnioski o wysokości jego dochodu, to musi być uwzględniony fakt, że podatnik wydatki swe pokrywa także dochodami ze źródła odrębnie opodatkowanego i niewchodzącego już w grę przy dokonywanym wymiarze. Uwzględniając powyższe rozważania, uzasadniony był wniosek, że same zewnętrzne oznaki, świadczące o wydatkach domowych i osobistych podatnika, bez znajomości jego ekonomicznego położenia ogólnego, nie wystarczały do uzasadnienia wymiaru podatku [Głabiński, Głosa do wyroku NTA z dnia 25 maja 1937 r.].

Podobnie było po wojnie. W dekreście z dnia 16 maja 1946 r. o postępowaniu podatkowym, opodatkowanie dochodów nieujawnionych wiązało się wyłącz-

nie z wyjątkowym oszacowaniem podstawy opodatkowania, wyrazem czego była treść artykułu 119, tj. „W braku danych niezbędnych do ustalenia rzeczywistej wysokości dochodu władza podatkowa może ustalić wysokość dochodu podatnika na podstawie znamion zewnętrznych świadczących o wydatkach domowych i osobistych podatnika oraz o jego ogólnym położeniu.”

Ostatecznie ukształtowana konstrukcja opodatkowania dochodów nieujawnionych funkcjonuje w oparciu o ustawę z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych i nie jest już wyłącznie specyficznym oszacowaniem.

Podatki dochodowe stanowią rdzeń współczesnych systemów podatkowych. Są one stosowane zarówno w fazie osiągnięcia, jak i wydatkowania dochodu. Najczęściej obciążają jednak osiągnięcie dochodu, a w mniejszym stopniu jego wydatkowanie [Pietrasz, 2007, s.17]. Trzeba również zaznaczyć, iż podatek dochodowy już w okresie międzywojennym został uznany za najidealniejszy podatek państw nowożytnych [Strasburger, 1922, s.110]. Jednocześnie podkreślano, że odpowiada on kapitalistycznemu duchowi czasów [Głębiński, 1911, s.292], stanowi „szczyt rozwoju” [Krzyżanowski, 1923, s.123], zaś wszystkie inne podatki w zestawieniu z nim są „gorszym wyjściem” [Zdzitowiecki, 1924, s.8]. Jednakże ten sam podatek dochodowy wystawia moralność podatkową na ciężką próbę. Łatwiej tu bowiem dopuszczać się oszustw podatkowych niż w wielu innych podatkach i – co jest szczególnie istotne – trudniej też wykryć oszustwa [Rybarski, 1935, s.271]. Dlatego też ogólny podatek dochodowy nazwano owocem, który zerwać mogą tylko społeczeństwa pod względem finansowym dojrzałe, ekonomicznie jędrne i zdrowe [Krzyżanowski, 1923, s.123].

Zagadnienie dochodów nieujawnionych pozostaje w bezpośrednim związku z opodatkowaniem dochodów, a ściślej rzecz ujmując, z przeciwdziałaniem uchylaniu się od opodatkowania podatkiem dochodowym oraz eliminowaniem skutków oszustw podatkowych na gruncie podatku dochodowego. Przepisy prawa podatkowego, i to zarówno materialnego, jak i procesowego, wyposażyły organy podatkowe w określone instrumenty prawne mające na celu ochronę interesów budżetu w przypadku uchylania się podatników od opodatkowania. Jednym z takich instrumentów – jak wskazuje H. Dzwonkowski [Dzwonkowski, 2003, s.405] – jest konstrukcja opodatkowania dochodów nieujawnionych, w polskim systemie podatkowym, przez niektórych przedstawicieli doktryny zaliczana do nadzwyczajnych metod wymiaru zobowiązań podatkowych.

Zagadnienie dochodów nieujawnionych budzi szereg kontrowersji, które po części są następstwem nieznamomości tego tematu, a po części skutkiem wadliwych przepisów w tym zakresie. Instytucja niniejsza postrzegana jest, zarówno w mediach, jak i przez polityków, jako narzędzie walki z przestępczością społeczną i gospodarczą, narzędzie, które umożliwiałoby opodatkowanie nielegalnych fortun. Nic bardziej błędnego. Tak może mogłoby być, gdyby w polskim systemie podatkowym nie funkcjonowała zasada wyłączenia z opodatkowania przychodów z czynności, które nie mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy. Prawo podatkowe nie ma na celu legitymizowania nielegalnych majątków, a przedmiotowy zakres poszczególnych podatków obejmuje tylko te czynności

faktyczne i prawne, które nie są przez prawo zabronione. W ocenie autorki instytucja podatku od dochodów nieujawnionych jest bez wątpienia restrykcyjnym uregulowaniem prawnym, mającym na celu opodatkowanie dochodów ze źródeł ukrywanych, określanych jako tzw. „szara strefa”. Konstrukcja ta ustanowiona została w celu objęcia choćby częściowym opodatkowaniem ludzi osiągających dochody „nielegalne” z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w „szarej strefie”. W istocie zatem konstrukcja opodatkowania dochodów nieujawnionych umożliwia odebranie części dochodów płynących z nieformalnej gospodarki.

W tym miejscu zachodzi także potrzeba na zwrócenie uwagi w przedmiocie odmienności instytucji opodatkowania dochodów nieujawnionych względem ogólnych zasad opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Po pierwsze, należy wyraźnie podkreślić, iż podlegający opodatkowaniu dochód i przychód, są de facto pojęciami tożsamymi. Po wtóre, opodatkowanie dochodu nieujawnionego różni się od opodatkowania na zasadach ogólnych sposobem ustalenia podstawy opodatkowania.. Ponadto, specyfika instytucji wiąże się również z ustaleniem, innego niż przy zasadach ogólnych, momentu opodatkowania dochodu. W podatku dochodowym, co do zasady, momentem opodatkowania jest moment uzyskania dochodu. Natomiast opodatkowanie dochodu nieujawnionego następuje nie w roku, w którym faktycznie go osiągnięto, lecz w roku podatkowym, w którym poniesiono wydatki oraz zgromadzono mienie.

Podejmując próbę zdefiniowania źródła nieujawnionego, które generuje przecież dochód nieujawniony, należy w pierwszej kolejności odnieść się do zakresu przedmiotowego ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (PDOFizU). Art. 9 ust. 1 ustawy stanowi, że opodatkowaniu podatkiem dochodowym podlegają wszelkiego rodzaju dochody, jednakże z uwzględnieniem zwolnień przedmiotowych i wyłączeń spod jurysdykcji tejże ustawy. Ustawodawca wyróżnia jedenaście zasadniczych grup źródeł przychodów:

- 1) stosunek służbowy, stosunek pracy, spółdzielczy stosunek pracy, praca nakładcza;
- 2) członkostwo w rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub innej spółdzielni zajmującej się produkcją rolną;
- 3) emerytura i renta;
- 4) działalność wykonywana osobiście;
- 5) pozarolnicza działalność gospodarcza;
- 5) działy specjalne produkcji rolnej;
- 6) najem, podnajem, dzierżawa i poddzierżawa;
- 7) kapitały pieniężne;
- 8) prawa majątkowe;
- 9) odpłatne zbycie nieruchomości, ich części i praw;
- 10) odpłatne zbycie rzeczy;
- 11) pozostałe źródła.

Poszczególne źródła przychodów zdefiniowane są w art. 12 – 20 PDOFizU.

Ponadto, poza zakresem ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych pozostają przychody:

- z działalności rolniczej, z wyjątkiem działów specjalnych produkcji rolnej;
- z gospodarki leśnej w rozumieniu ustawy o lasach oraz ustawy o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia;
- podlegające przepisom o podatku od spadków i darowizn;
- wynikające z czynności, które nie mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy;
- z tytułu podziału wspólnego majątku małżonków w wyniku ustania lub ograniczenia małżeńskiej wspólności majątkowej oraz przychody z tytułu wyrównania dorobków po ustaniu rozdzielności majątkowej małżonków lub śmierci jednego z nich;
- armatora opodatkowane na zasadach wynikających z ustawy o podatku tonażowym;
- z tytułu świadczeń na zaspokojenie potrzeb rodziny, o których mowa w art. 27 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, objętych wspólnością majątkową małżeńską.

Przez wskazanie źródeł, z których dochód ustawa uznaje za dochód podatkowy, katalog źródeł przychodów wyznacza przedmiot opodatkowania podatkiem dochodowym. W przedmiotowej ustawie katalog ten ma charakter zamknięty. Zamknięty katalog źródeł przychodów oznacza, że dochód podlega podatkowi dochodowemu, o ile pochodzi ze źródła wymienionego – choćby pośrednio – w ustawie o podatku dochodowym. Wyliczenie zawarte w art. 10 ust. 1 PODOFizU ma charakter wyczerpujący. Również „inne (pozostałe) źródła” nie powodują, że katalog ten zmienia charakter na otwarty. Wprawdzie art. 20 ust. 1 PODOFizU, stanowiący definicję tego źródła przychodów, zawiera przykładowe wyliczenie rodzajów dochodów, jednak nie oznacza to, że do tego źródła należy zaliczyć jakikolwiek dochód, którego nie można zaliczyć do jednego ze źródeł wymienionych w art. 10 ust. 1 PODOFizU. W praktyce ustawa podatkowa wymienia tak szeroki katalog źródeł przychodów, że przedmiot opodatkowania w podatku dochodowym od osób fizycznych obejmuje wszystkie możliwe dochody. Trudno wyobrazić sobie takie źródło dochodu, które nie byłoby wymienione w art. 10 ust. 1 w związku z art. 20 ust. 1 PODOFizU [Nowak, Dzwonkowski (red.), 2009, s. 59].

Przechodząc jednak na grunt dochodów nieujawnionych należy powiedzieć, iż ustawodawca nie wskazuje definicji dochodu nieujawnionego. Jednakże pojęcie to występuje w piśmiennictwie. Niemniej jednak w omawianej materii trzeba odnieść się do treści art. 25b ust. 1 PODOFizU (wczesniej art. 20 ust.3), który stanowi, że: „Za przychody nieznanające pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzących ze źródeł nieujawnionych uważa się przychody:

- 1) nieznanające pokrycia w ujawnionych źródłach obejmujące przychody ze źródeł wskazanych przez podatnika, ujawnione w nieprawidłowej wysokości;

2) ze źródeł nieujawnionych obejmujące przychody ze źródeł niewskazanych przez podatnika i nieustalonych przez organ podatkowy lub organ kontroli skarbowej

– w kwocie odpowiadającej nadwyżce wydatku nad przychodami (dochodami) opodatkowanymi lub przychodami (dochodami) nieopodatkowanymi, uzyskanymi przed poniesieniem tego wydatku. Pomijając analizę pozostałych przepisów prawa podatkowego regulujących kwestię ustalenia dochodów nieujawnionych można stwierdzić, że przepisy te regulują konstrukcję podstawy opodatkowania w tzw. podatku od dochodów nieujawnionych, która składa się z dwóch zasadniczych elementów:

Pierwszy z nich świadczy o tzw. ogólnym dochodzie podatnika i wynika z wydatków poniesionych w ciągu określonego roku podatkowego (konsumpcji) oraz wartości zgromadzonego w tym roku mienia (oszczędności). Drugi ze składników konstrukcji opodatkowania świadczy, ogólnie rzecz ujmując, o tzw. znanych dochodach podatnika. Ustawodawca określił ten składnik jako mienie zgromadzone przed poniesieniem wydatków lub zgromadzeniem mienia (świadczących o ogólnym dochodzie), które to mienie ponadto powinno pochodzić z przychodów uprzednio opodatkowanych lub wolnych od opodatkowania.

Na tle powyższych rozważań należy powiedzieć, iż przychody (dochody) z nieujawnionych źródeł przychodów lub nieznanających pokrycia w ujawnionych źródłach zostały scharakteryzowane poprzez schemat ich ustalania. Określenie przychodów nieujawnionych za pomocą algorytmu wyznaczania ich wysokości jest zarazem sposobem definiowania. Na gruncie uregulowań ustawowych mamy do czynienia ze ścisłym powiązaniem przychodu i jego źródła, z którego ten przychód jest generowany. Źródłem przychodów jest stosunek prawny, zdarzenie lub stan faktyczny, z którym wiąże się uzyskanie przychodu. W polskim rozwiązaniu opodatkowania dochodów osób fizycznych wyliczenie źródeł przychodów ma kolosalne znaczenie. Przypisanie przychodu do określonego źródła jest istotne ze względu na ustalenie szacunkowych norm kosztów uzyskania przychodów, zryczałtowanych stawek podatku czy też trybu i warunków płatności podatku. Można zatem powiedzieć, że nieujawnionym źródłem dochodu (przychodu) mogłoby być źródło, z którego osoba uzyskująca dochód (przychód), mimo wynikającego z ustawy obowiązku powiadomienia o tym fakcie właściwego organu podatkowego i uiszczenia należnego od niego podatku – obowiązku tego zaniecha. W rzeczywistości jednak nie można utożsamiać źródeł przychodów niewskazanych przez podatnika w zeznaniu podatkowym z dochodami nieujawnionymi. Istnieje bowiem możliwość ujawnienia źródła przychodów, bądź to w następstwie korekty podatnika, bądź w następstwie korekty dokonanej decyzją wymiarową organu podatkowego. Dochody korygowane to dochody zadeklarowane nieprawidłowo, a nie dochody ukryte. Jak wskazał sąd w jednym z wyroków, wszystkie dochody, których pochodzenie zostało rozpoznane i przyporządkowane do określonego przedmiotowo źródła przychodu, nie powinny być objęte podstawą wymiaru i opodatkowania podatkiem od dochodów nieujawnionych [Wyrok NSA z 4 lipca 2009]. Instytucja opodatkowania dochodów

nieujawnionych nie może być traktowana jako konsekwencja niewywiązywania się przez podatnika z obowiązku samoobliczenia podatku. Zatem jeśli w trakcie postępowania rozpoznane zostanie rzeczywiste źródło przychodów, bądź rzeczywisty rozmiar dochodów ze znanego źródła, to wówczas organ nie jest uprawniony aby wydać decyzję ustalającą zobowiązanie podatkowe w sprawie dochodów nieujawnionych. Zawsze gdy poznane zostanie źródło dochodów, organ winien je opodatkować według właściwych dla tego źródła zasad. Nie będziemy mieli zatem do czynienia z dochodami nieujawnionymi zarówno w przypadku ujawnienia wcześniej niewskazanego dochodu przez podatnika w drodze autokorekty zeznania podatkowego, jak i w przypadku ustalenia dochodu na skutek ujawnienia przez organ podatkowy faktycznych źródeł przychodów. I nie ma tu znaczenia czy podatnik do opodatkowania nie wykazał w ogóle istnienia określonego źródła przychodów i w konsekwencji ukrył cały dochód z tego źródła, czy też zataił tylko część dochodów ze znanego źródła przychodów. Dochody nieujawnione są bowiem osiąmane ze źródeł niepoznawalnych, których nie ujawnił sam podatnik, i których nie udało się rozpoznać organom podatkowym. Również zdaniem sądu, sam fakt niedeklarowania przez podatnika przychodów nie przesadza o tym, że należy je traktować jako dochody nieujawnione. Źródło nieujawnione to takie, które w świetle zebranych w toku postępowania dowodów pozostaje nieznane, ale na podstawie wielkości poczynionych przez podatnika wydatków i wartości zgromadzonego mienia wiadomo, że jest [Wyrok WSA z 22 listopada 2006]. Pojęcie „źródła nieujawnionego”, jak sama nazwa wskazuje, odnosi się do sytuacji, gdy podatnik w ogóle nie wskazuje źródeł przychodów, bądź wskazane źródła są niewiarygodne. Z dochodami ujawnionymi mamy zatem do czynienia w sytuacji, gdy ujawnia się wcześniej ukryty przedmiot opodatkowania (dochód), natomiast nie zostało ujawnione źródło dochodu. Dochód jest względnie znany (poznawalny co do wielkości), natomiast nie znane (nieujawnione) jest źródło przychodów, źródło w znaczeniu przedmiotowym. Dochodem nieujawnionym jest więc dochód, który nie ma żadnego uzasadnienia w znanych organom podatkowym źródłach przychodów, i którego nie można powiązać z żadnym znanym źródłem przychodu. O tym, że istnieje pewne nieznane źródło przychodów świadczą konsumpcja oraz oszczędności podatnika. Również w literaturze przedmiotu [Nowak, Dzwonkowski (red.), 2009, s.57] wskazuje się, że „przychody nieznanujące pokrycia w ujawnionych źródłach” to przychody pochodzące ze źródeł znanych organom podatkowym, lecz ujawnione przez podatnika w wysokości niższej niż rzeczywiście uzyskane. Natomiast „przychody pochodzące ze źródeł nieujawnionych” to przychody pochodzące ze źródeł, które w ogóle nie są znane. Jednakże w świetle przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych nie ma znaczenia, czy podatnik uzyskał z ujawnionych źródeł przychody wyższe niż zadeklarował, czy też w ogóle nie zgłosił źródeł swego przychodu do opodatkowania. Opodatkowanie dochodów nieujawnionych jest nadzwyczajną instytucją wymiaru zobowiązań podatkowych, bowiem znamiona majątkowe pozwalają na odtworzenie całości dochodów podatnika bez konieczności ustalenia dochodów cząstkowych, a więc bez wiedzy o źródle przychodów.

Najbardziej elementarnym i bezpośrednim efektem istnienia dochodów nieujawnionych jest spadek wpływów podatkowych, które są głównym źródłem dochodów budżetu państwa. Zdaniem H. Sand [Sand,1934], nieujawnienie przychodów wywiera ekonomiczny skutek podobny do ulgi podatkowej, zwolnienia lub nawet subwencji, a więc poprawia pozycję konkurencyjną podatnika. Zakłócone zostają warunki konkurencji pomiędzy płacącymi podatki i niepłacącymi. Powoduje to swoiste perturbacje gospodarcze, gdyż niepłacący uzyskuje silniejszą pozycję ekonomiczną w stosunku do uczciwego podatnika. Oszustwo podatkowe prowadzi zatem do nieuczciwej konkurencji pomiędzy podatnikami ukrywającymi swoje dochody i niepłacącymi podatków a podatnikami rzetelnie płacącymi te podatki. W związku z powyższym uzasadnione jest stwierdzenie, że jeżeli poszczególni podatnicy wyrażają swoją inteligencję w kierunku zatajenia faktycznych dochodów, podatek dochodowy staje się podatkiem obciążającym uczciwość, a premią dla krzywoprzysięstwa i oszustwa podatkowego. Jednakże w literaturze przedmiotu spotykamy się również z przeciwnikami instytucji dochodów nieujawnionych, którzy wskazują na brak uzasadnienia funkcjonowania tej instytucji. Doktryna niniejsza prezentowana jest m.in. przez J. Zdanowicza, który w jednym z artykułów pisze, że „...przez podatników, art. 20 ust. 3 PDOFi-zU jest postrzegany negatywnie, a z kolei skutki finansowe dla budżetu państwa są znikome. Wszystko to przemawia za likwidacją szczególnego sposobu opodatkowania dochodów z nieujawnionych źródeł przychodów. Wystarczające będzie opodatkowanie tego typu dochodu na ogólnych zasadach” [Zdanowicz, 2000].

2. Powstawanie i model ustalania dochodów nieujawnionych

Powstanie dochodów nieujawnionych jest bezpośrednim następstwem ucieczki podatnika od podatku dochodowego. Stąd też przyczyn powstawania dochodów nieujawnionych należy upatrywać w motywach ucieczki przed podatkiem dochodowym. Z kolei sposób ustalenia dochodów nieujawnionych sprowadza się w istocie do budżetu domowego, którego zasadniczą cechą jest ustalenie źródeł i wysokości dochodów oraz rodzajów i wysokości faktycznie poniesionych wydatków. Prezentowane zagadnienia uregulowane są przepisami zarówno podatkowego prawa materialnego, jak również wytycznymi i przepisami wewnętrznego prawa organów podatkowych.

2.1. Przyczyny powstawania dochodów nieujawnionych

Nieujawnienie dochodu podatkowego należy usytuować wśród innych zjawisk określanych w literaturze „ucieczką od podatku” [Kalinowski, 2001, s.15]. Pod pojęciem ucieczki od podatku należy rozumieć rozmaite przejawy poczynań podatnika, które zmierzają do uniknięcia lub zmniejszenia obciążenia podatkowego [Gaudemet i Molinier,2000, s.575]. Działania te mogą przybierać zarówno formy legalne, jak też formy nielegalne.

W piśmiennictwie anglosaskim wyróżnia się: *tax planning* (w tym *international tax planning* [Krishna, 1997], *tax avoidance* i *tax evasion*. *Tax planning*

(planowanie podatków) oznacza podejmowanie działań ukierunkowanych na wykorzystanie zwolnień i ulg podatkowych oraz procedur mających na celu osiągnięcie stanów akceptowanych przez administrację podatkową. *International tax planning* oznacza używanie legalnych mechanizmów zmierzających do ograniczenia lub wyeliminowania opodatkowania dochodów lub majątku oraz akumulacji wolnych od podatku dochodów poprzez odpowiednie wykorzystanie rajów podatkowych [Gordon, 1981, s.60]. *Tax avoidance* (unikanie opodatkowania) jest działaniem uznanym przez administrację podatkową za niewłaściwe. Nie ma wyraźnie sprecyzowanego zakresu znaczeniowego. W literaturze zwraca się uwagę, że granica między planowaniem a unikaniem jest często nieostra i trudna do zidentyfikowania [Radler, 1994, s.311]. *Tax avoidance* należy odróżnić od *tax evasion* (uchylanie się od opodatkowania). *Tax evasion* jest działaniem bezprawnym i narusza obowiązujące zasady opodatkowania. Jest „bezpośrednim” łamaniem prawa podatkowego [Bawly i Lapidoh, 1983, s. 432], natomiast *tax avoidance* oznacza działanie w ramach prawa. Niekiedy pojęcie *tax evasion* utożsamia się z oszustwem podatkowym. Wyrażenie to można również spotkać na określenie wszelkich działań nieakceptowanych przez prawo (disapproved of by the tax law [Kramer, 1991, s. 96].

Oprócz omówionych typów ucieczki przed podatkiem można spotkać jeszcze niewypłacalność podatkową (tax insolvency). Jest to zjawisko polegające na tym, że podatnik swoim działaniem doprowadza do udaremnienia egzekucji zaległości podatkowej z jego majątku [Dezza, 1983, s. 450].

W związku z powyższym wyróżnia się *evasion positive* oraz *evasion negative*. *Evasion positive* polega na podejmowaniu „otwartych” działań mających na celu uchylenie się od opodatkowania. *Evasion negative* zaś oznacza działania polegające na ukryciu przed administracją podatkową zdarzeń objętych opodatkowaniem. Działania podatnika zmierzające do uniknięcia lub zmniejszenia obciążenia podatkowego przez nieujawnienie dochodu podatkowego należą do kategorii *tax evasion – evasion negative* [Nowak, Dzwonkowski (red.), 2009, s.18].

Znaczący wpływ na zachowanie się podatników ma również zjawisko naśladowania podejmowanych przez nich działań [Rosenberg, 1996, s. 198]. Omawiane zjawisko przejawia się tym, że kiedy pewna grupa osób rozmawia o unikaniu opodatkowania, to dana osoba uczestnicząca w dyskusji zaczyna mówić na ten sam temat, kiedy zaś zaobserwuje, że inne osoby rzeczywiście unikają opodatkowania, istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że podejmie próby zmierzające w tym samym kierunku. Niestety zjawisko unikania opodatkowania jest często spotykane w praktyce, a jego rozmiary finansowe są odczuwalne dla dochodów budżetu państwa [Lipowski, 2004, s. 42]. Immanentną cechą omawianego zjawiska jest zamiar zredukowania obciążeń podatkowych, a zatem określony niematerialny motyw [Hadari, 1994, s. 2]. Decyzje podatników w zakresie uchylania się od opodatkowania podejmowane są najczęściej w sytuacji, gdy podatek z tytułu niezadeklarowanego dochodu jest mniejszy niż podatek obliczony według normalnej stawki podatkowej. Innymi słowy, uchylenie się od opodat-

kowania jest szczególnie prawdopodobne w sytuacji, gdy stawka podatkowa od wykazanego dochodu przekracza wysokość spodziewanej sankcji z powodu niewykazania dochodu [Allingham i Sandmo, 1972, s. 323].

W literaturze przedmiotu podejmowane są również zagadnienia dotyczące moralności związanej z unikaniem i uchylaniem się od opodatkowania [Crowe, 1944, s. 22]. Jednakże w niniejszej pracy kwestie te nie są przedmiotem rozważań.

Powstawanie dochodu nieujawnionego jest bezpośrednim następstwem ucieczki podatnika od podatku dochodowego. Stąd też przyczyn powstawania dochodów nieujawnionych należy upatrywać w motywach ucieczki przed podatkiem dochodowym. Zobowiązany do zapłaty podatku dąży do wymknięcia się spod ciężaru podatkowego, i jest to de facto jego naturalna reakcja. Występuje ona pod każdą szerokością geograficzną niezależnie od ustroju państwa czy też formy sprawowania władzy. Problem ten towarzyszy podatkom od początku ich istnienia. Można dojść do wniosku, że obrona przed podatkiem, od chwili jego ustanowienia, zawsze była ważnym zajęciem dla podatnika [Gomułowicz i Małecki, 2006, s. 216]. Bez względu na rozmiary ucieczki przed podatkami, jej przyczyn należy poszukiwać w czterech dziedzinach: moralnej, politycznej, gospodarczej (ekonomicznej) i technicznej. Moralność podatkowa podatników jest szczególnie istotna dla funkcjonowania podatku dochodowego. Łatwiej tu bowiem – niż w przypadku innych podatków – można dopuścić się nadużyć, stosunkowo trudniej je wykryć, a jeszcze trudniej udowodnić [Wojciechowski, Weralski (red.), 1985, s.119].

Powstawanie dochodów nieujawnionych nieodzownie wiąże się z uchylaniem się od opodatkowania. Polega ono zawsze na działaniu nielegalnym, sprzecznym z prawem podatkowym, czyli stanowiącym „bezpośrednie łamanie prawa podatkowego”. Eliminacja ciężarów podatkowych następuje w przypadku uchylania się od podatku poprzez niezapłacenie należnych podatków – czy to poprzez otwartą odmowę płacenia, czy to poprzez ukrywanie przed administracją podatkową prawdziwego zakresu stanów podlegających opodatkowaniu. Uchylanie się od podatku jest zatem działaniem sprowadzającym się do oszustwa, wprowadzenia w błąd, zatajenia. Zdaniem niektórych autorów uchylanie się od opodatkowania to grzeczna nazwa na oszustwa podatkowe, na niepłacenie wymaganych przez prawo podatków. Uchylanie się od opodatkowania, w tym oszustwo podatkowe, stosunkowo łatwo jest odróżnić od unikania opodatkowania. O ile w przypadku unikania opodatkowania podatnik robi wszystko, by nie doszło do konkretyzacji zobowiązania podatkowego, o tyle w przypadku uchylania się od podatku – na gruncie podatku, w którym zobowiązanie powstaje z mocy prawa – do takiej konkretyzacji zawsze dochodzi. Istota uchylania się od opodatkowania sprowadza się bowiem do ucieczki od podatku, do którego zapłaty podatnik jest już zobowiązany. Fakt, iż podatnicy uchylają się od opodatkowania nie podlega dyskusji, ale o przyczynach tego zjawiska można szeroko dyskutować. Część podatników po prostu „bez żadnych skrupułów” dąży do powiększenia swojego stanu majątkowego, a część – do zachowania, często jedyne, źródła dochodów, tzn. „małej” działalności gospodarczej. Jak wskazuje A. Kierczyński,

w poprzednim ustroju gospodarczym konstytucyjne zagwarantowanie pełnego koszyka usług społecznych, w większości bezpłatnego, spowodowało, że ryzyka społeczne, takie jak bezrobocie czy bankructwo firmy nie były przez obywateli postrzegane jako realne zagrożenie. Ciągłe powtarzające się strajki wskazywały na budżet jako główne źródło asekuracji i finansowania ryzyka bankructwa [Kierczyński, 1985, s.5]. Niemniej jednak, w obecnym ustroju gospodarczym, takie rozwiązania nie mają miejsca.

Dochody nieujawnione generowane są przede wszystkim w takich obszarach życia społecznego jak szara strefa i przestępczość zorganizowana. Niemniej jednak należy powiedzieć, iż większość dochodów nieujawnionych powstaje w szarej strefie, która zwana jest również podziemiem gospodarczym, drugim obiegiem gospodarczym, gospodarką cienia lub gospodarką drugą, nieformalną, nieoficjalną, dualną. Najczęściej pojęciem szarej strefy obejmuje się ogół czynności związanych z dążeniem przedsiębiorców i osób fizycznych do maksymalizacji obrotów i zysków przy jednoczesnym ich oporze wobec regulacyjnych funkcji państwa, co przejawia się w świadomym unikaniu przez te podmioty płacenia danin publicznych i nieprzestrzeganiu obowiązujących norm prawnych [Górka, 2004, s. 133]. Z kolei akcentując aspekty analityczne i statystyczne, możemy stwierdzić, że szarą strefą jest ta część produktu krajowego brutto, która z powodu niezarejestrowania lub niepełnego rejestrowania nie jest mierzona przez oficjalne, państwowe statystyki. Wszystkie te nieformalne zjawiska z kręgu szarej strefy, tak jak i dochody osiąganego z tego rodzaju działań gospodarczych i zarobkowych, znajdują się poza kontrolą fiskalną aparatu państwowego [Smoktunowicz, Kosikowski (red.), 2000, s. 1277]. Nie ulega wątpliwości, że szara strefa jest zjawiskiem uniwersalnym i trwałym. Uniwersalnym, bo istnieje ona pod każdą długością i szerokością geograficzną, we wszystkich typach gospodarek, bez względu na ich rozmiary czy też dominujący w nich model rynku finansowego. Trwałym, gdyż wszelkie próby całkowitego ograniczenia jej zakresu nie przyniosły zakładanego efektu w żadnym państwie. W naukowych komentarzach do badań statystycznych można często spotkać twierdzenie, że szara strefa jest lustrzanym odbiciem gospodarki oficjalnej [Pomorski, 2007, s. 76]. Jak zauważa N. Memon, reżymy PIT zmagają się z niedomaganiem nieformalnej gospodarki w krajach rozwijających się, gdzie nie jest możliwe opodatkowanie dochodów małych biznesów. Nieudolność podatku dochodowego jest spowodowana trudnościami w dokładnym, skrupulatnym opodatkowaniu dochodu, a złożoność prawa podatkowego to główna przyczyna braku efektywności systemu podatkowego [Memon, 2012, s. 907].

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na rozporządzenie Parlamentu i Rady Unii Europejskiej z dnia 21.05.2013 r. wprowadzającego zmiany do obowiązującego Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA), który służy do analizy sytuacji gospodarczej i statystycznego poziomu wyników gospodarczych we wszystkich krajach o gospodarce rynkowej. Z powyższego wynika, że Polska, począwszy od 2014 r. została zobowiązana do uwzględnienia w PKB wartości produkcji i usług wytworzonych w szarej strefie,

w tym przede wszystkim pochodzącej z prostytucji. Ośrodek Badań Gospodarki Nieobserwowanej przygotowuje się do przeprowadzenia badań statystycznych w zakresie rozmiarów szarej strefy, która na mocy przywołanego rozporządzenia będzie elementem składowym wartości PKB. Jednakże, w obliczu powyższych okoliczności, niezbędne jest przeprowadzenie dodatkowych badań w bardziej szczegółowym zakresie w celu dokonania prawidłowych obliczeń relacji ekonomicznych bezpośrednio oddziałujących na wartość PKB. Ponieważ podatki stanowią główny filar finansów publicznych po stronie dochodowej, istnieje konieczność zbadania, w jaki sposób „szara strefa podatkowa”, czyli dochody nieujawnione, mogą wpływać na ogólną wartość PKB oraz związane z nim relacje ekonomiczne.

2.2. Obliczenie dochodów nieujawnionych

Poniesione wydatki oraz zgromadzony majątek stanowią zastępczy wzorzec ustalenia podstawy opodatkowania w podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu dochodów nieujawnionych. Jak zauważa T. Nowak, wzorzec ten wykorzystuje zależność ekonomiczną polegającą na tym, że nikt nie może wydatkować więcej niż zarobił, a skoro to, co zarobił podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych, wówczas poniesione wydatki stanowią „dowód” uzyskania dochodu podatkowego.

Ustalenie znamion majątkowych stanowi punkt wyjścia do oceny, czy podatnik uzyskał dochody, których nie ujawnił. Wydatki i majątek świadczą o uzyskaniu dochodu nieujawnionego tylko wtedy, gdy ich źródłem jest dochód podatkowy, którego podatnik nie zgłosił do opodatkowania. Jeśli natomiast źródłem finansowania wydatków i majątku są dochody ujawnione przez podatnika, dochody zwolnione od opodatkowania lub wpływy niestanowiące dochodu podatkowego, to w tej części wysokość poniesionych wydatków i wartość zgromadzonego majątku nie może być uznana za okoliczności, wskazujące na dochód podatkowy, który nie został ujawniony w drodze samowymiaru.

W praktyce zatem wzorzec podstawy opodatkowania w podatku od dochodów nieujawnionych stanowią następujące wartości:

$$P = W + ZF(Zgr) - ZF(P) - D - D(ZW) - D(NP), \text{ gdzie:}$$

W – wielkość poniesionych wydatków

ZF(Zgr) – wartość zasobów finansowych zgromadzonych w roku podatkowym

ZF(P) – wartość zasobów zgromadzonych na początku roku podatkowego

D – dochody uzyskane przez podatnika w roku poniesienia wydatków (z uwzględnieniem warunku, że powinny zostać uzyskane przed dokonaniem wydatku lub zgromadzeniem zasobów finansowych) i zgłoszone do opodatkowania

D(ZW) – dochody zwolnione od podatku uzyskane w roku poniesienia wydatku (z uwzględnieniem warunku, że powinny zostać uzyskane przed dokonaniem wydatku),

D(NP) – wpływy niestanowiące dochodu podatkowego uzyskane w roku poniesienia wydatku (z uwzględnieniem warunku, że powinny zostać uzyskane przed dokonaniem wydatku) [Nowak, Dzwonkowski (red.), 2006, s. 65].

Zastosowanie przepisów podatku dochodowego od osób fizycznych dotyczących dochodów nieujawnionych wymaga w pierwszym rzędzie ustalenia wielkości poniesionych przez podatnika w roku podatkowym wydatków i wartości zgromadzonego mienia. Znamiona w postaci „poniesionych wydatków” i „zgromadzonego mienia” wyrażają ekonomiczną istotę opodatkowania dochodów nieujawnionych. Z prawnego punktu widzenia zmieniają znamiona opodatkowania dochodu. Podstawowymi znamionami dochodu są przychody i koszty uzyskania tych przychodów. Opodatkowanie dochodów nieujawnionych wymaga natomiast zastosowania znamion zastępczych, którymi są znamiona majątkowe.

Zgodnie z art. 44 KC [Kodeks cywilny] „mieniem jest własność i inne prawa majątkowe”. Pojęcie mienia w rozumieniu tego przepisu obejmuje zarówno pieniądze i wartości pieniężne, jak również inne prawa majątkowe. Znaczenie pojęcia wartości zgromadzonego mienia obejmuje zatem zarówno środki pieniężne, jak i składniki mienia. Należy jednak zwrócić uwagę, że wartość mienia nie musi odpowiadać wysokości dochodu przeznaczonego na nabycie tego mienia. Na przykład, wartość budynku nie musi stanowić sumy wydatków poniesionych na jego wybudowanie. Niekoniecznie zatem wartość zgromadzonego mienia odpowiada wielkości uzyskanego przez podatnika dochodu. W pierwszym rzędzie należy ustalić poniesione przez podatnika wydatki i to w wysokości rzeczywiście poniesionej, nawet wówczas, gdy ich wartości odbiegają od wartości rynkowej nabytego mienia. Również w przypadku stwierdzenia, że podatnik stał się właścicielem lub posiadaczem określonego składnika majątku (innego niż zasoby finansowe), należy najpierw ustalić, jakie wydatki w związku z tym poniósł. W ramach ustaleń dotyczących dochodów nieujawnionych nie można określać wartości rynkowej nabywanych rzeczy lub praw majątkowych i przypisywać im zwiększonej wartości, argumentując to tym, że ceny ustalone w umowie odbiegają od rynkowych. Czym innym jest bowiem sposób dokonywania ustaleń w postępowaniach dotyczących dochodów nieujawnionych, a czym innym określenie podstawy opodatkowania w podatku od czynności cywilnoprawnych. Tym samym, jeśli zdarzy się tak, że najpierw – na potrzeby podatku od czynności cywilnoprawnych – zostanie przeprowadzone postępowanie, które spowoduje podwyższenie podstawy opodatkowania ze względu na korektę ceny określonej w umowie do wartości rynkowej, to takie ustalenia powinny pozostawać bez wpływu na wysokość wydatku przyjętą na potrzeby postępowania w sprawie dochodów nieujawnionych [Strzelec, 2010, s.88]. Niedopuszczalna jest kumulacja w jedną podstawę opodatkowania wydatków dokonanych przez podatnika w okresie przekraczającym rok kalendarzowy, co jest szczególnie istotne w przypadku inwestycji realizowanych na przełomie roku.

Aby postępowanie podatkowe było skuteczne, podstawa opodatkowania musi obejmować każdy wydatek oraz każdy zgromadzony składnik mienia, niebędący równocześnie następstwem poniesienia wydatku. I nie ma tu znaczenia

rodzaj wydatku. Mogą to być wydatki na nabycie składnika majątku o charakterze trwałym, jak i wydatki na konsumpcję. Nie ma również znaczenia, czy wydatki zostały poniesione w kraju czy za granicą. Niemniej jednak istotny jest tylko wydatek faktyczny, tj. taki wydatek, który przyczynia się do fizycznego zmniejszenia zasobów finansowych podatnika. Zatem nie ma tu miejsca na uwzględnianie zryczałtowanych kosztów uzyskania przychodów, czy też odpisów amortyzacyjnych. Organ podatkowy nie może bezpośrednio przenosić danych zawartych w deklaracjach podatkowych do postępowania w sprawie dochodów nieujawnionych, traktując dochód jako mienie, a koszty uzyskania przychodu jako wydatki [Strzelec, 2010].

Abstrahując od powyższych rozważań należy podkreślić, iż ustalając wydatki poniesione w danym roku podatkowym, organy nie mogą ograniczyć się jedynie do zbadania wydatków luksusowych, związanych ze zgromadzonym mieniem, świadczących o zamożności kontrolowanych podatników, ale muszą przeanalizować poziom konsumpcji podatnika oraz ogół wydatków związanych z utrzymaniem, kosztami życia, leczenia. Jednakże ze względu na fakt, że podatnicy nie mają obowiązku ewidencjonowania wysokości wydatków konsumpcyjnych i nierzadko nie są w stanie odtworzyć ich wielkości za poszczególne lata, praktyka orzecznicza zaakceptowała opieranie się w tym zakresie na danych statystycznych [Wyrok NSA z 3 grudnia 2008 r.]. Ich wykorzystanie pozwala bowiem ustalić przybliżony poziom wydatków konsumpcyjnych.

Pokrycie dla poniesionych wydatków i zgromadzonego mienia stanowi mienie zgromadzone w roku, w którym poniesiono wydatki lub zgromadzono mienie określonej wartości, o ile pochodzi: z przychodów uprzednio opodatkowanych i/lub wolnych od opodatkowania i/lub wpływów niepodlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Ponieważ ustalenie dochodu podatkowego na podstawie znamion majątkowych prowadzi do opodatkowania dochodu nieujawnionego, okolicznością wskazującą na brak dochodów nieujawnionych jest mienie pochodzące z przychodów już zgłoszonych do opodatkowania [Dzwonkowski i Zgierski, 2006, s. 329]. Jednakże w opinii P. Pietrasza [Pietrasz, 2007] przychodami opodatkowanymi są przychody „zasadniczo podlegające opodatkowaniu”, a zatem nie te przychody, które zostały faktycznie zgłoszone do opodatkowania, ale te, które powinny być zgłoszone ze względu na to, że w związku z ich uzyskaniem powstaje obowiązek podatkowy w podatku dochodowym od osób fizycznych. Biorąc pod uwagę, że opodatkowanie dochodów nieujawnionych jest instytucją wymiaru zobowiązań podatkowych, a jej celem jest realizacja obowiązku podatkowego powstałego z tytułu uzyskania dochodów podatkowych, w stosunku do których nie dokonano ani samowymiaru, ani wymiaru na zasadach ogólnych, przez „przychody opodatkowane” w kontekście przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych należy rozumieć przychody, które zostały objęte albo samowymiaru, albo wymiarem organu podatkowego na zasadach ogólnych. Jak wskazuje T. Nowak [Nowak, Dzwonkowski (red.), 2006] – przy rozumieniu tego zwrotu przyjętym przez P. Pietrasza, niemożliwe byłoby przeprowadzenie porównania pomiędzy dokonanymi wydat-

kami a dochodami ujawnionymi. Oczywiście przychody, niezgłoszone wcześniej do opodatkowania, ale ze źródeł znanych, również podlegają uwzględnieniu jako okoliczność wskazująca na brak dochodów nieujawnionych – powinny jednak zostać opodatkowane albo w drodze samowymiaru lub jego autokorekty, albo w drodze wymiaru dokonanego na zasadach ogólnych przez organ podatkowy, chyba, że wymiar nie jest już możliwy z uwagi na przedawnienie, ale wówczas również stanowią dopuszczalne pokrycie dla poniesionych wydatków.

Jeśli chodzi o przychody wolne od opodatkowania, to one również nie mogą zostać uznane za przychody nieujawnione. Zwrot „dochody wolne od opodatkowania” oznacza, że ustawodawca wyłączył z opodatkowania określone źródła przychodów.

Nie budzi także wątpliwości to, iż wpływy niestanowiące dochodów podatkowych stanowią źródło mienia, które powinno zostać uwzględnione jako pokrycie dla poniesionych wydatków. Wpływy o których mowa to: przychody z działalności rolniczej, z wyjątkiem działów specjalnych produkcji rolnej, przychody z gospodarki leśnej w rozumieniu ustawy o lasach, przychody podlegające przepisom ustawy o podatku od spadków i darowizn, przychody wynikające z czynności, które nie mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy, przychody z tytułu podziału wspólnego majątku małżonków w wyniku ustania lub ograniczenia małżeńskiej wspólności majątkowej.

Ponadto pokryciem dla wydatków i zgromadzonego mienia mogą być również tzw. wpływy zwrotne, np. pożyczki i kredyty.

Źródłem pokrycia wydatków i/lub wartości zgromadzonego mienia może być nie tylko uzyskany w danym roku podatkowym dochód, ale także oszczędności z lat poprzednich. Zatem dochody (przychody) podatnika, na które może on się powoływać uzasadniając poniesione w danym roku podatkowym wydatki, mogą pochodzić zarówno z tego roku podatkowego, jak również z lat wcześniejszych. Od strony prawnej nie istnieje czasowe ograniczenie dotyczące gromadzenia zasobów majątkowych wskazywanych jako pokrycie wydatków podatnika w danym roku. Istnieją jednak ograniczenia faktyczne wynikające z trudności dowodowych związanych z ich wykazaniem [Strzelec, 2010, s.102]. Już na samym początku rozważań należy zwrócić uwagę na pogląd, który został zanegowany przez D. Strzelca [Strzelec, 2010, s.97], a mianowicie, że przepis art. 20 ust. 3 PODOFizU (obecnie art. 25b) przewiduje, iż pokrycie dla poczynionych wydatków może stanowić jedynie mienie opodatkowane bądź zwolnione spod opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Zdaniem tego autora, taki pogląd sformułowany w piśmiennictwie [Kowalska, 2006] z odwołaniem się do jednego wyroku sądu administracyjnego [Wyrok WSA z 18 marca 2004] – jest całkowicie nieracjonalny i, co zrozumiałe, nie zyskał uznania w judykaturze. Przyjmując go za słuszny, zmuszeni byłibyśmy opodatkować wiele osób, które zaspokajają np. swoje potrzeby mieszkaniowe ze środków pochodzących z kredytu bankowego czy z darowizny od rodziny, czy też ze sprzedaży poza działalnością gospodarczą ruchomości po upływie 6 miesięcy, czy też nieruchomości po upływie 5 lat, co nie podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym. Bowiem z analizy literalnej

brzmienia art. 20 ust. 3 PDOFizU wynika, że warunek konieczny pochodzenia mienia z przychodów uprzednio opodatkowanych lub wolnych od opodatkowania odnosi się jedynie do mienia zgromadzonego w roku podatkowym, w którym poniesiono wydatek lub zgromadzono mienie. Warunku tego nie należy natomiast odnosić do mienia zgromadzonego w latach poprzednich.

Analizując postępowania podatkowe w sprawie opodatkowania dochodów nieujawnionych, a także orzecznictwo w tym zakresie zauważamy, iż podatnicy nader często wskazują na finansowanie wydatków przychodami pochodzącymi ze świadczenia usług prostytutki. Jednakże takie źródło przychodu zawarte jest w art. 2 ust. 1 pkt 4 PDOFizU, tzn. nie podlega pod jurysdykcję tejże ustawy, wobec czego dochody z tego źródła nie mogą zostać opodatkowane podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Dlatego też postępowanie dowodowe w tym zakresie jest bardzo ryzykowne dla organów skarbowych, które z reguły dążą do podważenia tego rodzaju źródła dochodu. Ponadto, należy również zaznaczyć, iż tego typu postępowania podatkowe są bardzo czasochłonne z uwagi właśnie na postępowanie dowodowe, co z kolei przyczynia się do generowania kosztów postępowania podatkowego. Wobec powyższego, należałoby się zastanowić czy nie byłoby zasadne włączenie tego źródła dochodu pod jurysdykcję ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych?

Osiąganie przez podatnika znacznych przychodów (dochodów) w latach poprzedzających okres, w którym miały miejsce wydatki świadczące o istnieniu nieujawnionego dochodu, nie oznacza, że przychody (dochody) te zawsze stanowią źródło finansowania tych wydatków. Przychody (dochody), które mogą uzasadniać poczynione w następnych latach wydatki i zgromadzone oszczędności, muszą natomiast pozostawać do dyspozycji podatnika pod postacią zgromadzonego mienia w dacie ponoszenia tych wydatków lub gromadzenia oszczędności. Nie wszystkie uzyskane przychody (dochody) są zachowane i przez to zaliczane do mienia. Ponadto część dochodów może być wydatkowana na bieżąco, a zatem przed okresem, w którym wydatki podatnika i zgromadzone przez niego mienie świadczą o osiągnięciu dochodów nieujawnionych [Pietrasz, 2007].

Zgromadzone na początku roku podatkowego mienie, czyli oszczędności zasobów finansowych jest następstwem dochodu uzyskanego w latach poprzednich. W przypadku ustalenia wartości mienia zgromadzonego w latach poprzednich wydatki i mienie nie świadczą o dochodach uzyskanych w roku, w którym wydatki te zostały poniesione lub zgromadzono mienie. Dlatego wydatki te i mienie nie mogą prowadzić do opodatkowania dochodów nieujawnionych za rok ich poniesienia lub zgromadzenia. Mienie zgromadzone w latach poprzednich jest zatem tym elementem konstrukcji opodatkowania dochodów nieujawnionych, który pozwala na opodatkowanie dochodu za rok podatkowy, w którym został uzyskany.

Przepisy ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych nie zawierają wyczerpującego katalogu przychodów, które należy potraktować jako uzasadniające jednocześnie wydatki i oszczędności podatnika. Oprócz przychodów uprzednio opodatkowanych i zwolnionych od opodatkowania można wskazać jeszcze

inne kategorie przychodów, których wykazanie ma wpływ na wymiar podatku od dochodów nieujawnionych. Ustalając wysokość dochodów nieujawnionych obok wartości mienia zgromadzonego w roku podatkowym oraz w latach poprzednich, pochodzącego z przychodów podatkowych lub wolnych od opodatkowania, należy również uwzględnić cały zgromadzony przez podatnika majątek niezależnie od tego, czy uzyskał go z przychodów podlegających podatkowi dochodowemu od osób fizycznych, czy też z przychodów niepodlegających temu podatkowi.

W pierwszej kolejności należy wymienić przychody, w odniesieniu do których nie stosuje się ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, tj.: przychody z działalności rolniczej, z wyjątkiem przychodów z działów specjalnych produkcji rolnej, przychody z gospodarki leśnej w rozumieniu ustawy o lasach oraz ustawy o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia, przychody podlegające przepisom o podatku od spadków i darowizn, przychody wynikające z czynności, które nie mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy, przychody z tytułu podziału majątku wspólnego małżonków w wyniku ustania lub ograniczenia małżeńskiej wspólności majątkowej oraz przychodów z tytułu wyrównania dorobków po ustaniu rozdzielnosci majątkowej małżonków lub śmierci jednego z nich, przychody armatora opodatkowane na zasadach wynikających z ustawy o podatku tonażowym oraz świadczenia na zaspokojenie potrzeb rodziny, o których mowa w art. 27 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, objętych wspólnością majątkową małżeńską. Określając podatkowo prawny stan faktyczny, prawodawca posłużył się konstrukcją wyłączenia podatkowego. Skoro do stanów objętych wyłączeniem nie stosuje się przepisów regulujących problematykę podatku, to wyłączenie takie powoduje nieobjęcie tychże stanów zakresem podatkowo prawnego stanu faktycznego [Morawski, 2003, s.78].

Spośród wyłączeń, o których mowa powyżej, na szczególną uwagę zasługuje wyłączenie wykluczające spod działania ustawy przychody wynikające z czynności, które nie mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy. Do takich czynności zalicza się działania obiektywnie zakazane, niemoralne i nieobyczajne [Pietrasz, 2007, s.148]. Wyłączenie to obejmuje zatem przychody wynikające z zachowań, które w żadnych warunkach i okolicznościach nie mogą zostać zaakceptowane przez obowiązujący porządek prawny. Do przychodów takich można zaliczyć m.in. korzyści finansowe z przestępstwa np. z sutenerstwa, jak również korzyści ze źródeł co prawda niezakazanych przez prawo lecz nieakceptowanych przez społeczeństwo, np. z prostytucji. Niepobieranie podatku od dochodów płynących bezpośrednio z zachowań nielegalnych oraz niemoralnych stanowi swego rodzaju wyraz dezaprobaty ustawodawcy w stosunku do zachowań powszechnie potępianych przez społeczeństwo.

Należy pamiętać również że, przychodem, jedynie w sensie ekonomicznym, są kwoty otrzymane w wyniku sprzedaży lub zamiany rzeczy oraz praw majątkowych lub nieruchomości i ich części, jeżeli czynności te dokonano po upływie określonego czasu od dnia ich nabycia bądź wybudowania, a ponadto przychodem takim są również kwoty kredytów, pożyczek i depozytów nieprawidłowych. Wskazane źródła generują wpływy środków pieniężnych, które mogą

stanowiąc uzasadnienie dla poczynionych wydatków i zgromadzonego mienia, bowiem w kwestii opodatkowania dochodów nieujawnionych znaczenie mają „przychody faktyczne”, czyli gotówka, a nie przychody zdefiniowane dla potrzeb wymiaru podatku.

Ponadto wydatki mogą być również finansowane z majątku wspólnego bądź majątku odrębnego małżonków, a nawet majątku osób bliskich. Przykładowo, w przypadku osób sprawujących zarząd nad majątkiem dziecka nie można wykluczyć faktu, że źródłem finansowania wydatków może okazać się majątek tego dziecka.

Podsumowanie

Należy zauważyć, że w kwestii ustalenia czy też opodatkowania dochodów nieujawnionych mamy do czynienia z dochodami hipotetycznymi. Przemawia za tym fakt, że skoro ustawodawca zdecydował się na ustalenie wysokości tych dochodów w oparciu o znamiona zewnętrzne, tj. uzyskane przychody (wpływy), poniesione wydatki i ewentualnie zgromadzone mienie, to odstąpił od ogólnej zasady ustalania dochodu podlegającego opodatkowaniu, który jest różnicą przychodów i kosztów uzyskania przychodu. Należy również zauważyć, że ustawodawca podatkowy ma zagwarantowaną w przepisach prawa podatkowego swobodę kształtowania przedmiotu opodatkowania, a zatem również definiowania dochodu. Dowodem na to jest brak jednolitej definicji dochodu nieujawnionego. Ponadto, wbrew ogólnej zasadzie, zgodnie z którą opodatkowaniu podlega dochód w momencie uzyskania, w przypadku dochodów nieujawnionych dochód (hipotetyczny) zostaje opodatkowany w momencie poniesienia wydatków. Ustawodawca zdecydował się na takie rozwiązanie z tego powodu, gdyż w momencie uzyskania dochodów przez podatnika nie miał o tym wiedzy ponieważ podatnik nie wywiązał się z obowiązku zadeklarowania dochodów podlegających opodatkowaniu.

Literatura

- Bawly Dan, Lapidoth Arye. National Report: Israel, *Studies on international fiscal law*, vol. LXIIIa, *Tax avoidance/Tax evasion*, International Fiscal Association, Kluwer, Rotterdam 1983
- Brużyk Władysław. *Polski podatek dochodowy w świetle teorii podatków* (w:) Gutowski Maciej. (red.) *Prace seminarium ze skarbowości i prawa skarbowego oraz ze statystyki*, Wilno 1931
- Brzeziński Bogumił. *Prawo podatkowe*, Dom Organizatora, Toruń 1999
- Dezza Matthew. National Report: Italy, *Studies on international fiscal law*, vol. LXIIIa, *Tax avoidance/Tax evasion*, International Fiscal Association, Kluwer, Rotterdam 1983
- Dzwonkowski Henryk., Zgierski Zygmunt., *Procedury podatkowe*, C.H. Beck, Warszawa 2006
- Dzwonkowski Henryk., *Powstawanie i wymiar zobowiązań podatkowych*, ABC, Warszawa 2003

- Nowak Tomasz. *Wzorzec materialno – prawny opodatkowania dochodów nieujawnionych* (w:) Henryk Dzwonkowski (red.), *Opodatkowanie dochodów nieujawnionych – praktyka postępowania podatkowego i odpowiedzialność karna skarbową*, Difin, Warszawa 2009
- Gaudemet Paul Marie, Molinier Joel, *Finanse publiczne*, PWE, Warszawa 2000
- Głębiński Stanisław, *Nauka skarbowości*, Warszawa-Lwów 1925
- Gomułowicz Andrzej, Małecki Jerzy. *Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych. Komentarz*, Warszawa 2004
- Gordon Richard. *Tax Havens and Their Use by US Taxpayers*, Internal Revenue Service, Washington 1981
- Górka Kazimierz. *Wielkość i struktura gospodarki nieformalnej w Polsce* (w:) Karwińska A, Surdej A. *Wokół zagadnień gospodarki nieformalnej*, Akademia Ekonomiczna, Kraków 2004
- Hadari Yen, *Tax Avoidance in Linear Transaction: The Dilemma of Taxes Systems*, 'University of Pennsylvania Journal of International Business Law' Spring 1994
- Kalinowski Marek. *Granice legalności unikania opodatkowania w polskim systemie podatkowym*, Dom Organizatora, Toruń 2001
- Kalinowski Marek. *Współczesne systemy podatkowe*, Warszawa 1996
- Kierczyński Andrzej. *System ubezpieczeń: II Konferencja Naukowa Kolegium Zarządzania i Finansów „Nadzieje i zagrożenia polskich reform gospodarczych”*, SGH, Warszawa 1995
- Kulicki Jacek. *Podatek dochodowy od osób fizycznych*, ABC, Warszawa 2003
- Krzyżanowski Adam. *Nauka skarbowości*, Fiszer i Majewski, Warszawa 1923
- Lipowski Tomasz. *Raje podatkowe a unikanie opodatkowania*, C.H. Beck, Warszawa 2004
- Memon Nathan. *Looking for suitable presumptive income tax design for large informal economies in terms of principles of a good tax system*, Australian Tax Forum. 2012, Vol. 27 Issue 4
- Morawski Wojciech. *Ulgi i zwolnienia w prawie podatkowym*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk 2003
- Pietrasz Piotr. *Opodatkowanie dochodów nieujawnionych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007
- Pomorski Paweł. *Problemy opodatkowania dochodów nieujawnionych* (w:) Kucia – Guściora Barbara, Smoleń Paweł. *Problemy i kontrowersje związane z opodatkowaniem dochodów osób fizycznych*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2008
- Rybarski Roman. *Nauka skarbowości*, Warszawa 1935
- Sand Henryk. *Moralność podatkowa*, Kraków 1934
- Smoktunowicz Eugeniusz, Kosikowski Cezary (red.), *Wielka encyklopedia prawa*, Prawo i Praktyka Gospodarcza, Białystok – Warszawa 2000
- Strasburger Eugeniusz. *Ustrój skarbowy Rzeczypospolitej Polskiej*, Nakład ks. Hoesicka, Warszawa 1922
- Strzelec Dariusz. *Dochody nieujawnione*, C.H.Beck, Warszawa 2010
- Wojciechowski Edward. *System podatkowy* (w:) Weralski Michał (red.) *System instytucji prawno-finansowych PRL*, t. III PAN, Wrocław 1985

Artykuły

- Allingham Michael, Sandmo Agnar. *Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis*, 'Journal of Public Economy' 1972, Nr 1
- Crowe Martin, *The Moral Obligation of Paying Just Taxes*, 'The Catholic University of America Studies in Sacred Theology', 1944, Nr 84
- Głąbiński Stanisław. *Glosa do wyroku NTA z dnia 25 maja 1937 r.*, I. rej., 11.153/34, OPA 1939, nr 2480
- Kowalska Irena. *Zasady odpowiedzialności podatnika z tytułu nieujawnionych dochodów*, Przegląd Podatkowy 2006 nr 6
- Kramer Joan. *Abuse of law by saving devices*, Intertax 1991, Nr 2
- Krishna Victoria. *Offshore Tax Planning*, Canadian Current Tax, June 1997, t. 7, Nr 9, passim.
- Nędziński Tadeusz. *Pojęcie dochodu w teorii ekonomii i skarbowości*, Czasopismo Skarbowe 1935
- Rosenberg Jacob. *The Psychology of Taxes: Why they drives us crazy, and how we can make them sane*, 'Virginia Tax Review', Fall 1996, Nr 16
- Weinfeld Jan. *Glosa do wyroku NTA z dnia 4 maja 1932 r.*, I. rej. 7156/29, OPA 1933, nr 174
- Radler Andrew. *Do National Anti-Abuse Clauses Distort the Internal Market?*, European Taxation 1994, Nr 9
- Zdanowicz Jan. *Opodatkowanie dochodów z nieujawnionych źródeł przychodu*, Monitor Podatkowy 2000, Nr 5

Akty prawne

- Ustawa z dnia 16 lipca 1920 r. o państwowym podatku dochodowym i podatku majątkowym (Dz.U. z 1920 r. Nr 82, poz. 550).
- Ustawa z dnia 15 marca 1934 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 1934 r. Nr 39, poz. 346).
- Dekret z dnia 16 maja 1946 r. o postępowaniu podatkowym (Dz.U. z 1946 r. Nr 27, poz. 173 i 174).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. z 2012r. Dz.U. poz. 361 ze zm.)
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. z 2014 r. Dz. U. poz. 121 ze zm.)

Wyroki sądowe

- Wyrok NTA z dnia 22 stycznia 1930 r., I rej. 4370/27, Zbiór Wyroków NTA 1931, poz. 252.
- Wyrok NTA z dnia 12 grudnia 1930 r., I rej. 4568/28, Zbiór Wyroków NTA 1931, poz. 404.
- Wyrok NTA z dnia 18 marca 1934 r., I rej., 1803/31, OPA 1934, nr 630.
- Wyrok NTA z dnia 10 września 1929 r., I rej. 2451/27, 2453/27, Zbiór Wyroków NTA 1930, poz. 145.
- Wyrok NTA z dnia 4 maja 1932 r., I rej. 7158/29, OPA 1933, nr 174.
- Wyrok NTA z dnia 20 grudnia 1933 r., I rej. 8039/30 (w:) B. Hasfeld, *Orzecznictwo podatkowe Najwyższego Trybunału Administracyjnego i Sądu Najwyższego*, Warszawa 1935, poz. 760.

- Wyrok NTA z dnia 28 marca 1934 r., I. rej., 9580/30 (w:) (w:) B. Hasfeld, *Orzecznictwo podatkowe Najwyższego Trybunału Administracyjnego i Sądu Najwyższego*, Warszawa 1935, poz. 760.
- Wyrok NTA z dnia 28 marca 1934 r., I. rej. 9580/30(w:) B. Hasfeld, *Orzecznictwo podatkowe Najwyższego Trybunału Administracyjnego i Sądu Najwyższego*, Warszawa 1935, poz. 760.
- Wyrok NTA z dnia 29 maja 1933 r., I. rej. 1559/31(w:) B. Hasfeld, *Orzecznictwo podatkowe Najwyższego Trybunału Administracyjnego i Sądu Najwyższego*, Warszawa 1935, poz. 760.
- Wyrok NTA z dnia 17 lutego 1927 r., I. rej. 1994/25, Zbiór Wyroków NTA 1928, poz. 1125
- Wyrok NSA z dnia 04.07.2009 r., sygn. II FSK 1113/08, www.orzeczenia.nsa.gov.pl
- Wyrok WSA z dnia 22.11.2006 r., sygn. I SA/Bk 360/06, www.orzeczenia.nsa.gov.pl
- Wyrok NSA z dnia 03.12.2008 r., sygn. II FSK 1250/07, www.orzeczenia.nsa.gov.pl.
- Wyrok WSA z dnia 18.03.2004 r., sygn. III SA 1255/02, www.orzeczenia.nsa.gov.pl.

Inne

- Izba skarbowa w Warszawie, Przychody nie znajdujące pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzące ze źródeł nieujawnionych – materiały szkoleniowe, Warszawa 2007.

Spis skrótów

NTA – Najwyższy Trybunał Administracyjny

NSA – Naczelny Sąd Administracyjny

WSA – Wojewódzki Sąd Administracyjny

KC – Kodeks cywilny

PDOFizU – ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych

UNDISCLOSED INCOME AS A SUBJECT OF TAXATION OF INCOME TAX

Abstraction

Every kind of income is imposed a tax in polish tax system. Exceptions are income which are not under income tax jurisdiction and income exemption from taxation. Therefore income tax is established from undisclosed income. However taxation these income has remarkable, substitute and completed character to compare to general rules. Remarkable – this is tax authorities intervention because the standard procedure are not carried out. Substitute – standard procedure is replaced. Moreover there is a special income model. Taxation undisclosed income complete a tax payed from disclosed income. This article replays on the questions: What is undisclosed income? How its level is established?; Its level means tax basis of income tax which taxation rate is 75%.

Keywords: income tax, undisclosed income, tax avoidance,